

DOĞAL GAZ KEŞFİ VE FITCH TESPİTLERİ

Hafta içinde iki önemli gelişme gündeme oturdu. Bunların başında Cuma günü Sn. Cumhurbaşkanımızın duyurduğu “Karadeniz’deki 320 milyar metreküp doğal gaz keşfi”, diğeri ise derecelendirme kuruluşu FITCH’in kredi notu gözden geçirmesine yönelik açıklamasıydı.

Doğal Gaz Keşfi:

Öncelikle belirtmeliyiz ki bu sevindirici bir keşiftir. Zira doğal kaynaklardan petrol ve doğal gazın neredeyse tamamını ithal ediyoruz. Ancak bizim gibi doğu toplumlarının duygusallığı rasyonalitesinin her zaman önünde geliyor. Olumluyu da olumsuzluğu da marjinal yaşıyor ve ekstrem değerlendirmelerde bulunmada aceleci davranıyoruz. Herhangi bir konuda veri setinin tümünü değerlendirmeden çabuk kararlar veriyoruz. Nitekim siyasilerce yapılan “Eksen Kayması” ve “Cari fazlaya geçiyoruz” değerlendirmeleri bunun tipik örneklerini oluşturuyor. Uzmanların ön değerlendirmeleri ise şöyle :

- Potansiyel rezerv, teknik rezerv, üretilebilir rezerv ve ekonomik rezerv tespitleri tek kuyuyla olmaz. Bundan sonra “teyit kuyuları” açılacak ve rezerv doğrulaması yapılacaktır. Rezervin doğrulamasından sonra hemen çıkarılması söz konusu değildir. Mısır ve İsrail örneklerinden biliniyor ki ortalama çıkarma süresi 3-4 yıl ve maliyeti ise yaklaşık 4-5 milyar dolardır. Romanya gibi yedi yıl süren örnekler de var. Rezervlerin doğrulandığı takdirde değeri 70-80 milyar dolar. Kuşkusuz önemli bir değerdir. Ancak bugünden yarına sorunlarımızı çözen değil 2023’ten sonra 7-8 yıl boyunca gerçekleşecek ve cari açığı azaltacak olumlu bir katkı olarak görmek gerekir. Yoksa cari fazla dönemine girdik demek doğru değildir. Son 17 yılda 575 milyar dolar cari açık verdik. Bunun ancak %31’ini doğrudan yatırımla karşıladık. Geri kalan tamamen borç ve net hata noksanla finanse edildi. 2020 yılının ilk altı ayında cari açık tutarı 20 milyar dolar olmuştur. Turizm ve ihracattaki gerilemeleri dikkate alacak olursak yılsonunda yaklaşık 35-40 milyar dolar, bir başka deyişle GSYİH’nin yaklaşık %5’i oranında cari açık vereceğiz. Enerji, bağımsızlığımız için son yıllarda yapılan girişimleri son derece olumlu bulmaktayız. Örneğin; yenilebilir kaynaklardan sağladığımız enerji toplam üretimimizin yarısına ulaşmıştır. Bu doğal gaz keşfi de kuşkusuz bu bağımsızlığa olumlu katkı yapacaktır.

FITCH’in Kredi Notu Gözden Geçirme Tespitleri:

- Öncelikle bu açıklama takvimi 2019 Aralık ayında belirlenmişti. Dolayısıyla bazı siyasilerin dediği gibi doğal gaz keşfinin açıklanmasından sonra kasten yapıldığı doğru değil. Uluslararası kredi derecelendirme kuruluşu “FITCH RATINGS” Türkiye’nin BB- seviyesindeki kredi notunu değiştirmekten görünümünü durağandan negatife çevirdi. Gerekçe olarak; kur müdahaleleri, cari açık artış hızını, negatif reel faizi ve dış finansman risklerini sıraladı. Piyasaların istikrarsızlığını Merkez Bankası’nın sınırlı bağımsızlığına ve kararlardaki yetersizliğine bağladı. Kur müdahalelerine rağmen T.L.’nin Mart ayından bu yana %16 değer kaybetmesinin önlenemediği vurgulandı. Altın dâhil brüt rezervler ilk altı ayda 105,7 milyar dolardan 88,2 milyar dolara geriledi. Swaplara rağmen rezervlerin erimesi önlenemedi. Merkez Bankası döviz pozisyonunun kısa pozisyonda olması güveni azaltıyor. Yılsonunda politika faizinin %9,25 çıkması bekleniyor. Jeopolitik riskler, CAATSA yaptırımlar, Halkbank davası ve Doğu Akdeniz’e ilişkin A.B. yaptırımları konusunda belirsizlik riskleri devam ediyor.

Kabaca bir ülkenin döviz gelir-gider dengesindeki açığa cari açık diyoruz. Bu dengenin ana yapısı ithalat-ihracat rakamlarından oluşan dış ticaret dengesidir. İthalatımız her zaman ihracatımızdan fazla olduğundan dış ticaret dengemiz açık veriyor. Dış ticaret hadleri aleyhimize işliyor. İhracatımızın önemli bir girdi yapısı ithalatta karşılıyor. Dış ticaret dengesindeki açığı sermaye hareketlerindeki turizm, taşımacılık gibi hizmet kalemlerindeki girdilerimizle azaltıyorduk. Ülkemize gelen portföy yatırımları (sıcak para) da bu açığın finansmanında önemli rol oynuyordu. Pandemi döneminde ekonominin makro dengelerinin bozulması, izlenen para ve maliye politikalarının başarısızlığı sonucu portföy akımları gelmediği gibi mevcutlar da büyük ölçüde çıktı. Negatif reel faiz politikasından ötürü altın ithalatı arttı, tasarruflar dövize kaydı. Sıkı para politikası uygulaması pozitif reel faiz noktasına gelir, kredi artışı durdurulabilirse kurlarda istikrar sağlanıp daralma döneminde cari açığı arttırma garabetini azaltacağız.

Yeminli Mali Müşavir

M. Saim UYSAL uysalsaim@gmail.com